

Monika Wysota

rozprawa doktorska pt.

KOMUNIKACJA W RODZINIE A WKACZANIE

MŁODYCH OSÓB W DOROSŁOŚĆ

Communication in the family and young people's

transition to adulthood

STRESZCZENIE

Cel. Celem pracy była empiryczna analiza związków pomiędzy sposobem komunikowania się rodziców z młodymi osobami a wkraczaniem przez nich w dorosłość. Podjęto próbę sformułowania odpowiedzi na trzy główne pytania, które w ogólnej postaci są następujące: 1) Jaka jest dynamika wkraczania młodych osób w dorosłość i czy występują różnice międzypłciowe? 2) Czy i w jaki sposób komunikacja w rodzinie w ocenie młodych osób zmienia się wraz z ich wiekiem? 3) Czy zachodzą związki pomiędzy komunikacją w rodzinie w percepcji młodych osób a procesem osiągnięcia przez nich dorosłości, jeśli tak, to jakie? Biorąc pod uwagę różnorodność w zakresie ścieżek życiowych młodych ludzi, uwarunkowaną czynnikami gospodarczymi i społeczno-kulturowymi, oraz nie pomijając zjawiska odraczania dorosłości (Arnett, 2000), zaproponowano autorski model wkraczania w dorosłość, uwzględniający wymiar społeczny i wymiar psychiczny dorosłości, oceniane w sposób subiektywny (osoba badana) i obiektywny (badacz). Model ten stał się podstawą do skonstruowania narzędzi do badania dorosłości (Wysota, Bakiera, 2019), które zostały wykorzystane w badaniach. Analizę komunikacji osadzono w teorii wzorców komunikacji rodzinnej, konceptualizującej komunikację według dwóch kluczowych wymiarów: zorientowania na zgodność oraz zorientowania na rozmowę. Wymiary te stanowią podstawę do scharakteryzowania wzorców komunikacji: pluralistycznego, opiekuńczego, zgodnego, nieustrukturalizowanego.

Metoda. Badanie miało charakter longitudinalny i obejmowało trzy pomiary w odstępach półrocznych. Prowadzone było w wersji on-line za pośrednictwem strony internetowej opracowanej wyłącznie na potrzeby badania. Jego uczestnikami były osoby, które w momencie zgłaszania się do udziału w badaniu miały ukończone 19 lat. Wszystkie były osobami pełnosprawnymi, pochodzącymi z rodzin biologicznych, pełnych, w których rodzice pozostawali w związku małżeńskim i prowadzili wspólne gospodarstwo domowe. Do ostatecznych analiz zakwalifikowano wyniki pochodzące od 354 osób (192 kobiet i 162 mężczyzn), które wzięły udział we wszystkich trzech pomiarach i których sytuacja rodzinna według kryteriów włączania do badań nie uległa zmianie pomiędzy pomiarami. Osoby badane na każdym z etapów wypełniały komplet kwestionariuszy składający się z następujących narzędzi: *Kwestionariusza Wzorców Komunikacji Rodzinnej* (KWKR-M, KWKR-O), *Kwestionariusza Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych* (KKPD), *Kwestionariusza*

Poczucia Ukształtowania Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KPUKPD), Kwestionariusza Ról i Zadań Społecznych Dorosłości (KRZD), Kwestionariusza Poczucia Gotowości do Realizacji Ról i Zadań Społecznych Dorosłości (KPGRZD) oraz Ankiety danych osobowych.

Wyniki. Badania wykazały, iż stopień realizacji wszystkich ról i zadań społecznych dorosłości oraz poziom poczucia gotowości do ich realizacji, a także stopień ukształtowania wszystkich kompetencji psychicznych osób dorosłych oraz poziom poczucia ich ukształtowania wzrastają wraz z wiekiem osób badanych (wyniki ogólne). Badani mężczyźni przejawiają wyższy niż kobiety stopień ukształtowania wszystkich kompetencji psychicznych osób dorosłych, wyższy poziom poczucia ich ukształtowania oraz niższy niż kobiety poziom poczucia gotowości do realizacji wszystkich ról i zadań społecznych dorosłości. Nie odnotowano natomiast różnic międzypleciowych w zakresie stopnia realizacji wszystkich ról i zadań społecznych dorosłości.

Biorąc pod uwagę komunikację, okazało się, że ojcowie są generalnie bardziej niż matki zorientowani na zgodność w ocenie młodych osób, przy czym u obojga rodziców w ocenie osób badanych nasilenie tego wymiaru maleje wraz z kolejnymi pomiarami. Z kolei matki są generalnie bardziej niż ojcowie zorientowane na rozmowę w ocenie młodych osób na każdym etapie badania, przy czym tylko u ojców w ocenie badanych nasilenie tego wymiaru zwiększa się wraz z kolejnymi pomiarami. Pomimo to jednak na żadnym etapie badania nie osiąga poziomu nasilenia, który spostrzegany jest u matek. Zmiany częstości wzorców komunikacji w ocenie osób badanych odnotowano jedynie w przypadku wzorca nieustrukturalizowanego i opiekuńczego matek. Odnotowano związki dodatnie pomiędzy spostrzeganym przez młode osoby nasileniem orientacji na rozmowę matek i ojców a stopniem ukształtowania wszystkich kompetencji psychicznych osób dorosłych oraz poczuciem ich ukształtowania (wyniki ogólne). W przypadku orientacji na zgodność występują związki ujemne, przy czym siła związków jest nieco większa w przypadku matek niż ojców. Kształtowaniu się wszystkich kompetencji psychicznych osób dorosłych i poczuciu ich ukształtowania (wyniki ogólne) sprzyja wzorzec pluralistyczny matek i ojców. Z kolei wzorzec opiekuńczy matek i ojców w ocenie młodych osób sprzyja kształtowaniu się takich atrybutów dorosłości w wymiarze społecznym jak: stała praca, niezależność finansowa, prowadzenie oddzielnego gospodarstwa domowego oraz poczucie gotowości do podjęcia stałej pracy, poczucie gotowości do prowadzenia gospodarstwa domowego, poczucie gotowości do niezależności finansowej.

Dyskusja. Uzyskane wyniki generalnie potwierdzają założenie o procesualnym charakterze osiągnięcia dorosłości (Appelt i Wojciechowska, 2002; Arnett, 1997, 2000; Gurba, 2011). Jednak biorąc pod uwagę poszczególne atrybuty dorosłości w wymiarze społecznym i psychicznym, okazuje się, że nie wszystkie zmiany zachodzące wraz z kolejnymi pomiarami są istotne statystycznie. Zatem należy uznać, że proces osiągnięcia dorosłości przez młode osoby jest wielowymiarowy i nie zawsze przebiega w sposób zharmonizowany (Glanc, 2011), a dorosłość jest złożona i zawiera w sobie różnorodne aspekty. Ponadto proces ten przebiega w odmienny sposób u kobiet i mężczyzn. Wyniki pozwalają także zauważyć, że komunikacja w rodzinie również ma charakter procesualny, a matki i ojcowie różnią się w sposobach komunikowania się ze swoimi dziećmi (w ocenie dzieci). Uwzględniając to, że proces osiągnięcia dorosłości jest złożony, okazuje się, że nie jest możliwe wyznaczenie jednego wzorca komunikacji, który

sprzyjałby kształtowaniu się u młodych osób wszystkich atrybutów dorosłości w wymiarze społecznym, jak i psychicznym. Biorąc pod uwagę związki pomiędzy wymiarami komunikacji matek i ojców w ocenie młodych osób a atrybutami dorosłości, można zauważyć, że jakość komunikacji z rodzicami w przypadku osiągnięcia dorosłości w wymiarze społecznym odgrywa mniejszą rolę niż w przypadku osiągnięcia dorosłości w wymiarze psychicznym. Uzyskane wyniki potwierdzają jednak szczególną rolę matki w procesie wychowania dzieci. Pokazały one, że szczególne znaczenie w osiągnięciu dorosłości w wymiarze psychicznym odgrywa orientacja na rozmowę matek, która w sposób istotny sprzyja zarówno kształtowaniu się wszystkich kompetencji psychicznych osób dorosłych, jak również nabywaniu poczucia ich ukształtowania.

Słowa kluczowe: wkraczanie w dorosłość, społeczny wymiar dorosłości, psychiczny wymiar dorosłości, wymiary komunikacji rodzinnej, wzorce komunikacji rodzinnej, pluralistyczny wzorzec komunikacji, zgodny wzorzec komunikacji, nieustrukturalizowany wzorzec komunikacji, opiekuńczy wzorzec komunikacji

SUMMARY

Aim. The aim of this study was to conduct an empirical analysis of the relationships between the way parents communicate with young people and the process of entering adulthood by these people. The author made an attempt to answer three main questions, which are as follows: 1) What are the dynamics of entering adulthood by young people and are there any gender differences? 2) Does communication in the family, in young people's judgment, change with their age, and if so, how? 3) In the opinion of young people, are there any relationships between communication in the family and the process of reaching adulthood, and if so, what are they? Taking into account the variability and diversity in young people's life paths, conditioned by socio-cultural factors, and not ignoring the phenomenon of postponing adulthood (Arnett, 2000), the author proposed an original model of entering adulthood, which included the social and mental dimensions of adulthood assessed in a subjective way (the respondent) and an objective way (the researcher). This model became the basis for constructing tools for studying adulthood (Wysota & Bakiera, 2019), which were used in the research. The analysis of communication was embedded in the Theory of Family Communication Patterns which conceptualizes communication according to two key dimensions: conformity orientation and conversation orientation. These became the basis for characterizing communication patterns: pluralistic, protective, consensual, and laissez-faire.

Method. The study was longitudinal and included three measurements, each after a period of six months. It was conducted online via a website created solely for the purpose of the study. Its participants were 19 years old at the time of applying. All of them were able-bodied people from full biological families, in which the father and mother were married and ran a common household. The final analyses included the results of 354 people (192 women and 162 men) who took part in all three measurements and whose family situation according to the initial criteria did not change between the measurements. At each stage, the respondents completed a set of questionnaires consisting of the following tools: the Questionnaire of Family Communication Patterns (KWKR-M, KWKR-O), the Questionnaire of Mental Competencies of Adults (KKPD), the Questionnaire of the Sense of Development of Mental Competencies of

Adults (KPUKPD), the Questionnaire of Roles and Social Tasks of Adults (KRZD), the Questionnaire of the Sense of Readiness to Fulfill Roles and Social Tasks of Adults (KPGRZD), and the Questionnaire of Personal Data.

Results. Research showed that the degree of fulfillment of all social roles and tasks of adulthood and the level of readiness to fulfill them, as well as the degree of development of all adult mental competences and the level of the sense of their development increase with age of the respondents (general results). The male respondents show a higher degree of development of all mental competences, a higher level of the sense of their development and a lower level of the sense of readiness to fulfill all social roles and tasks of adulthood than the female respondents. However, there were no differences between the sexes in terms of the degree of fulfillment of all social roles and tasks of adulthood. In terms of communication, it was concluded that fathers are generally more oriented towards conformity than mothers, according to young people. Yet, in the opinion of the respondents, the intensity of this dimension in both parents decreases with subsequent measurements. On the other hand, mothers are generally more conversation-oriented than fathers in young people's judgment at each stage of the study. Yet, according to the respondents, the intensity of this dimension in fathers increases with subsequent measurements. Nevertheless, it does not reach the level of intensity observed in mothers at any stage of the study. Changes in the frequency of communication patterns, as assessed by respondents, were noted only in the case of the laissez-faire and protective patterns in mothers. Positive associations were observed between the intensification of conversation orientation in mothers and fathers, as perceived by young people, and the degree of development of all mental competences and the sense of their development (general results). In the case of conformity orientation, there were negative associations, stronger in the case of mothers than fathers. The development of all mental competences of adults and the sense of their development (general results) are fostered by the pluralistic pattern in mothers and fathers. On the other hand, the protective pattern of mothers and fathers, as assessed by young people, is conducive to developing attributes in the social dimension such as: having a permanent job, financial independence, running a separate household, as well as a sense of readiness to take up a permanent job, a sense of readiness to run a household, a sense of readiness for financial independence.

Discussion. The obtained results generally confirm the assumption about the processual character of reaching adulthood (Appelt & Wojciechowska, 2002; Arnett, 1997, 2000; Gurba, 2011). However, taking into account the individual attributes of adulthood in the social and mental dimensions, it turns out that not all changes occurring with subsequent measurements are statistically significant. Therefore, it should be acknowledged that the process of reaching adulthood by young people is multidimensional and not always harmonized (Glanc, 2011), and adulthood is complex and includes various aspects. Moreover, the process is different for men and women. The results also show that communication in the family is also processual, and mothers and fathers differ in the ways of communicating with their children (as assessed by their children). Considering that the process of reaching adulthood is complex, it turns out that it is not possible to define a single communication pattern that would aid the development of all the attributes of adulthood in the social and mental dimensions. Taking into account the interrelationships between the mothers' and fathers' dimensions of communication, as assessed by young people, and the attributes of adulthood, it can be noticed that the quality of communication with parents plays a lesser role in the case of reaching adulthood in the social

dimension than in the case of reaching adulthood mentally. However, the obtained results confirm a special role of the mother in the process of bringing up children. The obtained results also show that the conversation orientation in mothers plays a special role in reaching adulthood in the mental dimension, as it significantly contributes to the development of all mental competences of adults, as well as the sense of their development.

Keywords: transition to adulthood, social dimension of adulthood, mental dimension of adulthood, dimensions of family communication, patterns of family communication, pluralistic communication pattern, consensual communication pattern, laissez-faire communication pattern, protective communication pattern